

Könyvtárak az ezredforduló után

Nostradamus óta egyre csak nehezedik a jósok dolga, s a gyorsan változó területeken bármit mondanak is, már három-négy év múltán lehetetlenné teszik magukat. Ki ne nevette volna ki például azt a könyvtáros-tanárt, aki, mondjuk, azt állította volna öt évvel ezelőtt, hogy egy nagy magyar egyetem teljes központi számítástechnikai kapacitását (CPU teljesítmény és tárolóképeség) otthon birtokolni fogja 2000-re, egy öreg használt autó áráért. S közben nem fantáziáltunk a fél havi fizetésbe kerülő nyomdaminőségű színes nyomtatóról, a tömeges mobil telefóniáról és mobil adatátvitelről, a DVD-ről és társairól.

Valamikor régebben kezembe került egy háromszínnyomásos rajz, amelyik a századforduló tájékán készülhetett. A rajzoló arra tett kísérletet, hogy fölvezolja, milyen lesz Budapest utcaképe 100 év múlva, vagyis éppen napjainkban. Nos, nagyjából minden olyan volt rajta, mint a rajzoló korában, csak kicsit megtoldva fantáziával, kicsit „megemelve” a valóság talajáról. Különösen mulatságosnak tűnt a szárnyas lóvasút, amint ellebegett a neogótikus üzletsorokkal szegélyezett utcák felett.

Mindezt azért érdemes felidézni, mert figyelmeztet arra, milyen iszonyúan nehéz ma még fel sem fedezett technikák, eszközök ismerete nélkül bármit mondani a jövőről. Az ember hajlamos arra, hogy a jelen legjobb lehetőségeit lineárisan meghosszabbítsa, vagyis a kicsit felhízalt jelent transzponálja a jövőbe. Az informatikával kapcsolatos területeken pedig – valljuk be – valósággal „vakok vagyunk”, hisz nemhogy öt-tíz évre, de még kettőre is nehéz tűrhető pontossággal jóslni.

Természetesen jól érzékelhető, hogy olyan technológiák vannak napirenden, „kitalálás közben” éppen, amelyek nagyon meg fogják bolygatni a könyvtári szakmát. Mindezek s a régebbi fejlemények következtében „filozófiai problémák” is bőséggel felmerülnek, amelyek azonban lényegesen túlmutatnak a könyvtárosság témakörén.

Elméleti megfontolások

A legizgalmasabb kérdés, amely itt fölmerülhet, nagyon általános problémát érint. Valószínűleg először fordul elő ilyen nyíltan és nyersen az emberiség története során, hogy saját technológiánkat korlátozzuk más – ha tetszik – „alantasabb” szempontok alapján. A felvilágosodás óta legalább áthatja a gondolkodást az emberiség érdekében végzett általános fejlődés, fejlesztés gondolata. Érdekes módon a digitális technika veti fel először, hogy az emberiség kulturális áldásai korlátlan mennyiségben és minőségi romlás nélkül eloszthatók, közkinccsé tehetők relatíve nagyon alacsony áron. Csakhogy a kultúra egy jelentős része kereskedelmi terméké vált közben, sőt részben a szórakoztatóipar hatáskörébe tartozik. Ezért előállítására és forgalmazására üzlet s egyre inkább nagyon nagy üzlet. Mindez azt jelenti, hogy az üzleti szempontokban érdekeltek mindent megtesznek azért, hogy a technológiák szabad felhasználását korlátozzák. A dolog külön érdekessége az, hogy ezen cégek nagy része a fejlesztésekben is érdekelt, s néha úgy fest, olyant talál ki, aminek aztán ő maga sem „örül” később önfelédten. Minderre még jóval az Internet-korszak copyright-problémáinak megjelenése előtt a SONY produkálta az el-

ső példát a DAT magnóval, amely fantasztikus lehetőségeket teremtett, de a gyakorlatilag a minőségromlás nélküli másolás lehetősége miatt kereskedelmileg nem lehetett a Compact Cassette leváltásaként exponálni. A párhuzamosan megjelenő és generális karriert befutó CD már előrevetítette, hogy a digitálisan rögzített zene gondokat fog okozni. A kilenvenes évek közepének „informatikai sztárja”, a mindenki számára elérhető világhálózat, az Internet már minden digitalizálható médiumra kiterjesztette ezt a problémát. Napjainkban az MP3-as formátum, a másolható és terjeszthető zenei CD, a multimédiás CD-ROM, a filmiparban áttérésnek számító DVD már elsősorban szerzői jogi kérdések miatt okoz félelmeket, sőt néha pánikot a jogokat birtoklók körében. S persze mindezt kiterjeszthetjük mindazon anyagokra, amelyek terjeszthetők, megjeleníthetők a világhálón keresztül.

Hogy miért érdekes ez könyvtári szempontból, az nyilvánvaló. A jövő, sőt részben már a jelen könyvtárai gyűjtik s nem egy esetben generálják is a digitális médiumokat, amelyek a hálózaton keresztül így „köztulajdonba” kerülnek. Egyre szívesebben kiterjeszténék gyűjteményüket, talán éppen a digitalizálhatóság okán is, a kép, a mozgókép és a hangzódokumentum formájára. A megfogalmazható és feltehető kérdések száma igen nagy s csak részben vonatkozik a tárolás minőségére, a dokumentumok visszakereshetőségére. A problémák nagyobbik része jogi természetű s lényegében azt veti fel, hogy amit megtehetnénk, ne föltétlen tegyük meg, mert a szerzők jogait, magyarán bevételeit sérti. (Az t csak zárójelben jegyzem meg, hogy érdekes módon az úgynevezett szerzői jogok nagy része fölött már véletlenül sem a szerző, hanem valamelyik nagy médiamogul rendelkezik.) A könyvtárosok ebben a helyzetben kivételezettnek szeretnék tudni magukat, csak kérdés, megoldható-e technikailag a nyilvánosságra hozatal, a nyilvános használat, az egyetemes hozzáférés eszméjének és gyakorlásának elkülönítése a „maradék-talan áttulajdonlás” lehetőségének megnyitásától? Magyarán az Interneten könyvtár által közreadott ilyen-olyan dokumentum nem csupán az olvasás, személyes felhasználás dolgát szolgálhatja, hanem rövid úton visszacsatolhat az üzleti haszonszerzés ebben az összefüggésben „illegitim” területére is.

Új technológiák felé

Naponta találkozunk olyan hírekkel, amelyek arra utalnak, hogy az adatátvitel sebessége, a tárolókapacitás mérete, illetve ezek ár/teljesítmény viszonya szintén új kontextust jelent egész kultúránk tárolása, reprodukálása és szolgáltatása terén.

Néhány évvel ezelőtt a magyar non-profit hálózat, a HBONE csomópontjai még 64 kbit sebességgel voltak összekötve, amit ma majdnem elér egy átlag modem sebessége. Ma ez a sebesség 155 Mbit, ami azt jelenti, hogy például Budapest és Szeged között csaknem gyorsabban lehet egy file-t mozgatni, mint két winchesterünk között. A néhány éve indult amerikai projekt a világhálózat jövőjéről, az Internet2 küszöbön áll nálunk is. Mindez nemcsak egyszerű sebességnövekedéssel jár, nem csupán az eddigi műveletek számosságának és nagyságrendjének lineáris változásával, hanem egészen újfajta lehetőségeket is elénk tárhat. Az új hálózat ATM szabványú kapcsolatokra épül, illetve ilyenre is használható. Ha az új protokoll, az IPv6 is alkalmazásra kerül, akkor a kapcsolat biztonsága, folyamatos készenléte, a dedikáció kívánt foka stb. mind-mind újfajta alkalmazásokat is létre fog hívni. A szöveg és a kép sajátos kevert használatán túl el fog terjedni a mozgókép-továbbítás, a hangtovábbítás, és megjelennek a használat olyan speciális esetei, mint a videokonferencia, az orvosi távdiagnosztika, sőt műtéti alkalmazás. Mindezen médiumoknak tárolhatóknak, visszakereshetőknak kell lenniük, tehát a könyvtárak elvileg ezekkel az új digitálisan született dokumentumokkal is dolgozhatnak, s egyre nagyobb kihívás lesz nagyon jó, majd az eredetit pótló minőségben digitalizálni a meglévő állományokat. A miniatürizálás eredményei is páratlanok. A tárolókapacitások – úgy

fest, már a közeljövőben is – szinte korlát nélkül növelhetőek. A digitális fényképezőgépek számára kifejlesztett mikroméretű keménylemez ma 350 megabájtos, de 2000 végére el fogja érni az 1 gigabájtot. Egy ilyen „lemez” alig bélyegméretű. A CD-ROM-ot sokszoros kapacitással felváltja éppen a DVD, amely a broadcasting minőség felett tárolhat moziszerű, többcsatornás hanggal kísért videót. S ma már jönnek a hírek a fluoreszkáló molekulákat manipuláló új lemezeiről, ahol az elérhető tárolókapacitás 1 terrabájt körül lesz, egyelőre. Elképzelhető, hogy ez a lemez egy-két éven belül piaci valósággá válik. A neves fénymásológyártó s konkurensei is bejelentették a digitális papír prototípusát, amely tömegtermékké válhat a közeljövőben is, véglegesen meghökkenve a „nem vihetem ágyba a monitort” típusú bölcsességgel magukat vizsgálgató „analóg-pártiakat”.

Mindezek a technikai vívmányok egyrészt páratlan lehetőségeket vetnek fel, másrésztől arra fogják sarkallni a világot, hogy a copyright kérdésében alapvetően változtasson gondolkodásmódján. Egy a digitális kultúrát közműszerűen szolgáltató világméretű rendszerben valószínűleg csak a járulékos jogokat átálanszerűen kezelő struktúrájának van létjogosultsága.

Érdekes azért a jelenben is megkapaszkodni s megmaradni a tényleges könyvtári projekteknél, amelyek a legmodernebb technikákkal és elképzelésekkel ugyan már a jövőt célozzák meg, de nem ábrándos, futurisztikus ötletziporkák, hanem átgondolt fejlesztési tervek s – reményeink szerint – két lábbal állnak a realitások talaján.

Ha a technológiai fejlődés pontos részleteit nem is láthatjuk előre, nehezen lenne tagadható, hogy a haladás legfontosabb irányzatai jól érzékelhetőek. Új fogalmak, szabványok, eljárások jelentek meg a közelmúltban, amelyek újszerű szakmai gondolkodással párosulva éppen napjainkban formálják át a számítógép és főként a hálózatok lehetőségeivel amúgy is új korszakba lépett könyvtáros szakmát.

Amikor a nyolcvanas években az Egyesült Államokban, majd a kilencvenes évek elejétől Európában is napi valósággá vált az Internet, érdekes jelenségként megfigyelhető volt, talán némi meglepetést is okozva a számítógépes szakemberek többségének, hogy a könyvtárosok milyen gyorsan „felfedezik” az új technikát. Pár év után már idehaza is látszott, hogy a nagykönyvtárak egyre növekvő számú katalógusai az Internet legmegbízhatóbb szolgáltatásai lesznek. Arra azonban, hogy a gyermekkorát éppen maga mögött hagyó könyvtárgépesítés a világhálózatok adta új lehetőségekkel együtt szinte teljesen átformálja a szakmát, nos, minderre kevesen számítottak.

Egy évtized sem kellett, és alapvető elvárássá vált a nagyobb könyvtárakkal szemben, hogy komplex számítógépesítésben gondolkodjanak, hogy lehetőleg integrált könyvtári számítógépes rendszerekkel oldják meg problémáikat. Ma már világosan látszik, hogy mindez paradox módon rövid úton elvezet a papírhegyeket tartalmazó könyvtárak papírnélküli adminisztrációs rendszeréig. Az igazi áttörést azonban még nem az okozta, hogy az alapvetően belső használatra szánt adatbázisok lekérdezhetőek lettek a hálózaton keresztül, hanem az, hogy a kilencvenes évek közepére a könyvtári világ „felfedezte” és egyre szélesebb körben használni kezdte a web-technológiát.

Hazai projektek

Mindez két területen okozott alapvető változásokat. Egyrészt felvetette a könyvtári dokumentumok feldolgozásában és általában a könyvtárak közötti kapcsolatokban egy olyan új együttműködés lehetőségét, amelyet korábban elképzelni sem lehetett. Ezt példázzák az olyan működő vagy tervezett projektek, mint a több könyvtár közös lekérdezését biztosító KözEIKat, az egytípusú könyvtári szoftverek közös feldolgozási rendszerei (például VOCAL), vagy a nagyobb szabásúra tervezett Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA). Másrésztől lehetővé vált, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok messzemenően túllépjenek az adott gyűjteményben meglévő anyagok bibliográfiai szín-

tű kataszterén. Ez azt jelenti, hogy megindult annak a számbavétele, hogy a könyvtári dokumentum, illetve annak különféle szintű digitális másolata milyen új utakon, módokon juttatható el az olvasóhoz.

Ted Nelson 30 éves álma az egész világot átfogó globális hipertextes információs rendszerről szíven találta a könyvtárosokat. Ma már egyre inkább felmerül az is, hogy ne csak pusztán magát a digitalizált dokumentumot (s főleg nem csupán a róla szóló elektronikus „katalóguscédulát”), hanem magát a szükséges információt kínáljuk az olvasónak.

Az ember tájékoztató könyvtárosként sűrűn találkozik a korábban idegesen kezelt olvasói kérdéssel: miért nincs „bent” a számítógépben az adott cikk, könyv vagy pusztán a „megfelelő” információ? Az Internet napi használata főként a fiatalabb olvasói generációkban olyan illúziókat kelt, hogy a világhálón „minden” megvan, s nyilván lassanként a hagyományos papíralapú világ könyv- és folyóirat-információhegyei is „felkerülnek” a

Az Internet napi használata főként a fiatalabb olvasói generációkban olyan illúziókat kelt, hogy a világhálón „minden” megvan, s nyilván lassanként a hagyományos papíralapú világ könyv- és folyóirat-információhegyei is „felkerülnek” a hálózatra. Ma már nem mosolygunk olyan önfeledten ezeken a „naiv” kérdéseken, ma már a könyvtáros szakma szembekerült azzal, hogy esetleges vagy éppen csak lokális érdekű információmorzsák helyett megragadjon valamilyen megtervezett és a maga nemében globális anyagot és szakszerűen, egységesített formátumokban megjelentesse az Interneten.

hálózatra. Ma már nem mosolygunk olyan önfeledten ezeken a „naiv” kérdéseken, ma már a könyvtáros szakma szembekerült azzal, hogy esetleges vagy éppen csak lokális érdekű információmorzsák helyett megragadjon valamilyen megtervezett és a maga nemében globális anyagot és szakszerűen, egységesített formátumokban megjelentesse az Interneten.

A szakszerűség és szabványosítás megint kulcsszavak. A WWW első mómora múltban van, jól látszik, hogy ha hosszútávon gondolkodva képzeljük el a dokumentumok teljes értékű digitalizálását, akkor „kifinomottabb” eszközre van szükség, mint a lehetőségeinek határáig jutott HTML nyelv. Ma úgy tűnik, hogy a fejlett struktúrákat kezelni tudó, leginkább talán az SGML nyelvben testet öltő elképzelések (például TEI) azok, amelyek a MARC rekordformátumhoz hasonlóan polgárjogot nyerhetnek. A szövegek belső, szinte tetszőleges finomságú hierarchiáját, rendjét vagy éppen rendtelenségét leíró szabvány lehetővé teszi, hogy a „puszta” dokumentum reprodukcióján túl egészen intelligens visszakereső rendszerekben gondolkodjunk. Amikor a HTML formátumú oldalak milliói készültek az Interneten és szinte egyeduralgódóvá váltak a „minden szóra” kereső totális indexrendszerek, akkor vált világossá, hogy mekkora mulasztást követtünk el, hogy nem voltunk eléggé közel a tűzhöz. Gondoljuk el, mennyivel használhatóbb lenne a hálózat, ha mindjárt a hipertext-gyártás hajnalán „kötelező mező” lesz, mondjuk, a kulcsszó, más finomabb részletekről nem is beszélve.

Persze az informatikai kihívás elől a napi munkában sem lehet megszökni, mondjuk „visszavonulni a Parnasszusra” és tökéletes szabványt gyártani. Ezért van az, hogy gyakorlatban olyasvalamit is fejlesztenünk kell, amely a jövőbeni szigorú elvárásoknak nem feltétlen fog megfelelni, de a jelen és a közeljövő szakmai inkubátora szerepét jól eljátszhatja. Ilyen projekt hazánkban az önkéntes szakmai kezdeményezésként létrejött Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK), amelynek egyik, kezdettől meglévő célkitűzése volt, hogy a digitális szövegek könyvtári típusú kezelésében kísérleti műhelyként mű-

ködjön. Az már csak „plusz szolgáltatás”, hogy állománya az utóbbi időben olyan gazdaggá vált, amely széleskörű olvasói igényeket is képes kielégíteni.

A professzionális célkitűzésekkel megjelent Neumann-könyvtár és a Digitális Irodalmi Akadémia projektek, amelyek már nem annyira az Interneten már amúgy is meglévő szövegek begyűjtésére, feltárására, hanem a magyar írásbeli kultúra digitális megjelenítésére, a munka inicializálására jöttek létre, ugyanígy szembenéznek a fent érintett kihívásokkal. Hogyan kell már ma szolgáltatni azt, aminek a módjával csak a jövőben leszünk tisztában? Meg lehet-e oldani, hogy amit ma digitalizálunk, az kiállja az évtized múlva várható szakmai követelmények próbáját is? Elvileg, ha a szöveg pontossága (ami önmagában is hatalmas érték!) mellett a lehetséges határig „feltárjuk” a textust, a lehetséges határáig szegmentálunk, akkor jót teszünk, de kibírják-e az olvasók ezt a tempót? Lesz-e majd türelmük?

Az adatbázisok internetes publikációja és a web-technológia összekapcsolása új, összetett szolgáltatások indítását teszi már ma is lehetővé. Jól látható, hogy a klasszikus adatbázis és a hipertextes rendszerek a jövőben a mainál is szétválaszthatatlanabban összefonódnak. Egy, a régi magyar könyv- és olvasmánykultúra feldolgozását célul kitűző projekt (Erudicio) mindezen túl arra is jó példa lesz majd, hogyan lehet internetes prezentációval közérthetően és látványosan megjeleníteni olvasmányszociológiai statisztikákat, s mindezeket bibliográfiai és könyvtári kataszterekkel összekapcsolni.

A fentiekben említett, jellegükben adódóan inkább kísérletinek, semmint „közüzeminek” számító projektek (más, itt most nem említett elképzelésekkel együtt) önmagukon túlmutató jelentőséggel bírnak a jövőt illetően. Egyrészt, mint már céloztam rá, módot és lehetőséget adnak arra, hogy a külföldi kísérletek eredményeit hazai körülmények között kipróbáljuk, hogy elvégezzük a szükséges szabványhonosításokat s más adaptációkat, másrésztől a munkák egyre több gyakorló szakembert „érintenek” meg, így szélesedő továbbképzési terepként is jelentőséggel bírnak. Ez azonban nem minden. Éppen a hálózat és az általa is inspirált kooperációs lehetőségek teremthetnek (teremtettek máris) új szakmai lehetőségeket és ezáltal új, értéknövelt eredményeket.

Már ma is működő példák mutatják, hogy mi módon többszöröződik meg a befektetett munka értelme, ha, mondjuk, a MOKKA adatbázisában ott szerepelnek a MEK digitális szövegeinek rekordjai, amelyek például hipertextes kapcsolatba kerülnek az adott témára vonatkozó elektronikus kiállítással a Neumann Könyvtárban, s mindez oda-vissza működve elviszi az olvasót a szövegtől a valóságosan kikölcselezhető dokumentum-példányokig vagy éppen a szűkebben vett információig.

A több mint húsz év előtti egységes MARC formátum nehezen kimunkált, de hatásában fölmérhetetlen hatású szabványnak bizonyult. Nézem, amint Szegeden az Egyetemi Könyvtárban címleíró kollégáim alkalmasint két-három böngészőablakban tanulmányozzák (s néha elcsenik) egy másik könyvtár címleírását. Nem hiszem, hogy percnként átgondolják, hogy az egyik leírás – mondjuk – Konstanzból, a másik a Kongresszusi Könyvtárból „kapja az ihletet” s végül mindkét rekord kiköt a debreceni VOCAL rendszerben, hogy egy pillanat múlva egy soproni X-terminálon segítse ki az ottani kollégát. A könyvtári rendszerekben kalandozó olvasót is érhetik hasonló élmények. Egyes katalógusokban a megtalált könyveknél más információkhoz tartozó linkek kapcsolódnak: hol egy címlap bukkan fel, hol egy másik színhelyen lévő teljes szövegre utal az élőkapocs.

A jövő, a belátható pár év kulcsfogalmai tehát adottak. Olyan helyi különleges érdekeket is kielégítő rendszereket kell terveznünk, amelyek szabványos adatsere-formátumok révén egymással jól kommunikáló rendszerekben emelt szintű szolgáltatásokat hoznak létre, amelyek egyre nagyobb eséllyel pályáznak arra, hogy nem csak szekunder, hanem primer információt is nyújtanak a felhasználóknak. Mindezek valószínűleg úgy fognak megvalósulni, hogy a legszélesebb értelemben kihasználják az Internet éppen adott lehetőségeit. Az új technológiai kihívások pedig villámgyorsan új szolgáltatástípus-

sokat keltenek életre. Gondoljunk arra, hogy a nagyobb sáv szélesség, a kutatói körben való széles Internet-ismertség s nem utolsósorban az olcsó tárolókapacitás hogyan hozza létre egyre-másra a különféle folyóirat- és cikk-„raktárakat”, ahol akár több tízezer periódika anyaga található meg naprakészen. Mindennek tisztességes hazai adaptációja nem kerülhető el. Az, amit a könyvtáros szakma „egységes szakirodalmi ellátórendszerként” szokott emlegetni, még kialakításra vár. Részelemei már adottak (például a SwetsScan és a Nemzeti Periodika Adatbázis összekapcsolása), de a valóban működő projekt felvázolása még előttünk áll. A közös lekérdező rendszerek, illetve osztott katalogizáló kooperációk immár elektronikus szintre tolják át a hazai könyvtárközi kölcsönzési rendszer újfajta megoldását. Mindezen szolgáltatásokat azután a lehető legnagyobb mértékig integrálni kell, hogy a bennük rejlő lehetőségek maximálisan kiaknázhatóak legyenek. A nagyobb könyvtárak rendszerei elméletileg készek a feladatra, a hálózati kapacitás megfelelőnek látszik, a felhasználói kihívás is erőteljes. S akár felemelő is lehet, hogy a kimunkált szolgáltatások igen széles körben hatnak, hiszen tényleg nincs akadálya, hogy a legkisebb faluból is használható legyen minden.

Miközben a közeli jövőt tervezgetjük, a távolabbira is érdemes figyelni. A nekünk még

A Next Generation Internet, az Internet2 tervezetekre egy európai uniós reményekkel teli országnak – pontosan az Egyesült Államoktól való vészes lemaradást jelző Bangemann Report szellemében – intenzíven figyelni kell. Ez a technológiai ugrás a jelenlegi EU-szintre valószínűleg sokkal olcsóbb, mint az a kár, amit az informatikai periférián maradás jelenthet. S ezen új technológiák minden bizonnyal elsőként az oktatási-kutatási-közgyűjteményi hálózatban fognak megjelenni.

csak hét-nyolc éves Internet „odaát” már öregedőnek számít, nagy volumenű kísérletek folynak a maiaknál százszor, sőt ezerszer nagyobb kapacitású hálózatokkal. A Next Generation Internet, az Internet2 tervezetekre egy európai uniós reményekkel teli országnak – pontosan az Egyesült Államoktól való vészes lemaradást jelző Bangemann Report szellemében – intenzíven figyelni kell. Ez a technológiai ugrás a jelenlegi EU-szintre valószínűleg sokkal olcsóbb, mint az a kár, amit az informatikai periférián maradás jelenthet. S ezen új technológiák minden bizonnyal elsőként az oktatási-kutatási-közgyűjteményi hálózatban fognak megjelenni. Óriási kihívás lesz, hogy tudunk-e olyan könyvtári szolgáltatásokkal színre lépni, amelyek valóban kihasználják ezeket az új lehetőségeket. Az új sebességhez kapcsolódó új hálózati szabványok (ATM, IPv6 stb.) ugyanis

messze nem csak lineáris növekedést tesznek lehetővé, hanem egészen új terepet biztosítanak. Megjelennek azok a fentiekben említett szolgáltatások (például a viszonylag szélessávú hang- és videó-továbbítás lehetősége), amelyek már önmagukban inspirálják az újfajta médiumoknál is a feldolgozás, a szabványosítás és a szolgáltatás könyvtári, közgyűjteményi problémáit.

A ma még korlátlanul látszó kapacitások majd egyre gyakrabban vetik fel a válogatás szükségességét is. Arról ugyan már a reformáció hajnalán lemondott az emberiség, hogy akár csak az összes addig megjelent könyvet lajstromba vegye, s később az egyéb dokumentum-típusok megjelenésével egyre szigorúbb lett a szelekció, most mégis kísértést érzünk majd arra, hogy a tegnap történet, mindent, amit már „másnap elnyel a nagy Moloch, a történelem”, digitalizálva archiváljunk. Ha a körülöttünk lévő világ minden médiuma digitalizálható s ugyanazon hordozón archiválható, akkor óriási a lehetőség (és a kísértés), hogy mindez könyvtári dokumentumként „végezze”. A Library of Congress a hírek szerint már kezdeményezett úgynevezett Internet-archiválási projektet, amelyben

a világháló egy adott pillanata van „lefagyasztva”. A magyar médiavilággal szemben, de akárcsak az Internet „hazai szegletével” szemben van-e és ha igen, meddig terjed az ilyen felelősségünk?

Az öregedő *Casanova* derekas könyvtárnokként szolgálhatott volna utóképzés nélkül akár száz év múltán is. Azt hiszem, egy 1930-as évekbeli könyvtáros a 1960-as évjáratúval szinte százszázalékosan megértette magát. A változás persze átjárta azokat a korokat is, de a könyvtár, a könyvek világa stabilan állt. Most egy hosszabb nyári szabadság után már elkél egy kis önképzés, hogy pótoljuk a lemaradást. A higgadt léptékű, nyugodt, alig változó könyvtáros világ visszahozhatatlanul odavan, s talán vele eltűnik a Gutenberg-birodalomba vetett hit egy darabja is. Mindazonáltal az is megér egy misét, hogy a születő információs kultúra révén a dolgok velejéhez rég nem látott közelségbe kerülhetünk, ha jól sáfarkodunk a tudományunkkal.



A Balassi Kiadó ajánlatából